

Výročná správa 2017

Správa o aktivitách

Od roku 2016 sa naša činnosť programovo sústreďuje na vytváranie podmienok pre zmenu živeľnej, centralizovanej a fosilnej energetiky na energetiku inteligentnú. V roku 2017 sme túto činnosť rozvíjali v dvoch líniách.

Prvú líniu predstavovali aktivity na podporu koordinovaného rozvoja nízkouhlíkovej energetiky vo vidieckych a málo rozvinutých regiónoch. Druhú líniu tvorilo presadzovanie nefosilnej alternatívy k rozvoju hornej Nitry a ukončenie ťažby hnedého uhlia v tomto regióne.

Energetické plánovanie

Kvalitné energetické plánovanie zabezpečené vlastnými kapacitami je nutným predpokladom pre vznik cieľavedomej regionálnej energetickej politiky. Keďže tento druh politiky na Slovensku zatiaľ neexistuje, pripravili sme podnety pre Slovenskú inovačnú energetickú agentúru práve na podporu regionálneho energetického plánovania. Táto vládna agentúra spolu s Ministerstvom životného prostredia v roku 2017 pripravovala výzvu na financovanie lokálnych a regionálnych nízkouhlíkových stratégií v rámci operačného programu Kvalita životného prostredia. Naše podnety sme sústredili na najmenej rozvinuté okresy (NRO) s dlhodobou nadpriemernou nezamestnanosťou.

Podarilo sa nám prelomiť hlboko zakorenenú tradíciu financovania obstarávania lokálnych rozvojových stratégií a plánov u externých konzultačných firiem. Tento škodlivý stereotyp na Slovensku významne prispel k deformácii rozvojového plánovania na miestnej úrovni. Ak by sa uplatnil aj v oblasti miestnej energetiky, znamenal by iba ďalšiu premrhanú príležitosť z pohľadu budovania regionálnych kapacít verejnej správy pre koordináciu tohto kľúčového sektora.

Vďaka našim zásahom napokon výzva poskytla samosprávam možnosť pripraviť nízkouhlíkové stratégie aj vo vlastnej réžii. Túto náročnú činnosť teda budú môcť využiť na získanie praktických skúseností pre svoj vlastný personál a na vytvorenie svojich informačných databáz, postupov a systémov.

Zasadili sme sa aj o to, aby si regióny mohli vypracovať nízkouhlíkové stratégie podľa vlastnej metodiky „šitej“ na aktuálne pomery a aby neboli odkázané výlučne iba na medzinárodnú metodiku používanú v rámci Dohovoru primátorov a starostov o klíme a energetike (pôvodne to bola jediná možnosť). Táto medzinárodná metodika totiž v súčasnej situácii nie je vhodná pre vidiecke regióny na Slovensku, ktoré sa v energetike ešte stále správajú živeľne a nemajú v tejto oblasti vybudované žiadne kapacity, a to z viacerých dôvodov: medzinárodná metodika vznikla v podmienkach vyspelých západoeurópskych miest s kvalitným energetickým manažmentom a dôsledným priebežným monitorovaním energetickej spotreby vo všetkých kľúčových sektoroch, stanovuje pevné východiskové aj cieľové roky, pevné ciele redukcie emisií skleníkových plynov a vyžaduje si striktný monitoring a jednotné reportovanie o dosahovaných výsledkoch každé dva roky.

Budovanie kapacít pre inteligentnú energetiku

Aby sme mohli využiť uvedené priaznivé podmienky pre vznik regionálnej energetickej politiky, podporovali sme formovanie centier udržateľnej energetiky (CUE) v piatich NRO - Kežmarok, Rimavská Sobota, Rožňava, Sabinov a Svidník. S výnimkou okresu Sabinov sa v druhej polovici roka podarilo tieto úplne nové štruktúry aj vytvoriť. V každom okrese má CUE inú právnu formu, iné východiskové podmienky, iné kapacity a iné finančné krytie, ale všetky majú rovnaké poslanie. Preto sme s predstaviteľmi CUE intenzívne komunicovali a v decembri 2017 sme spoluorganizovali ich prvé spoločné stretnutie v Prešove. Dohodli sme sa tam o vytvorení spoločnej siete a priebežnej komunikácii, spolupráci a výmene skúseností.

Oslovili sme odborníkov z rôznych oblastí týkajúcich sa energetiky s cieľom zabezpečiť pre CUE kvalitnú expertnú podporu v prvých rokoch ich existencie a najmä počas prípravy nízkouhlíkových stratégií v ich okresoch. S týmto účelom sme v roku 2017 pripravili plán metodologickej podpory a odborného vzdelávania personálu CUE a začali sme pripravovať rozsiahly projekt s názvom „Od energetickej závislosti k sebestačnosti: tvorba udržateľnej energetickej politiky vo vidieckych regiónoch“.

Informačný systém a osвета

Priebežne sme aktualizovali internetový portál o inteligentnej energetike pre samosprávy (www.energoportal.org). Pre perspektívne cieľové skupiny sme organizovali osvetové aktivity zdôrazňujúce význam udržateľnej energetickej politiky na regionálnej úrovni (napr. prednášku pre študentov SPU v Nitre v marci 2017, energetický blok v rámci Akadémie sociálnej demokracie v júni 2017 v Košiciach alebo prezentáciu situácie na Slovensku pre zástupcov partnerskej organizácie Friends of the Earth Europe v novembri 2017 v Ponickéj Hute).

V súlade s rozhodnutím zhromaždenia sme minimalizovali mediálnu činnosť. Dôsledne sme sa vyhýbali plytvaniu časom a peňazí na využívanie módnych marketingových postupov na seba propagáciu. S vedomím, že najlepšia propagácia inteligentnej energetiky je praktický výsledok, z ktorého majú ošoh živí ľudia (a že k takémuto výsledku sa nedá dopracovať písaním tlačových správ a konferenčnou turistikou, ale takmer vždy iba vytrvalou prácou).

Túto skúsenosť nám potvrdil aj zvýšený záujem médií o pilotný investičný projekt využívania lokálneho odpadového dreva na vykurovanie verejných objektov v 8 obciach v okolí Banskej Bystrice, ktorý sme v rokoch 2004 až 2009 iniciovali a pomáhali samosprávam dotiahnuť do úspešnej realizácie. Dokumentárny film o tomto projekte vyrobený v zime 2017 v koprodukcii s Českou televíziou pre populárnu reláciu Nedej se mal výborný ohlas. Výrazné ekonomické, prevádzkové a ekologické prínosy projektu nám otvorili priestor aj na informovanie verejnosti o neudržateľnej dotačnej politike podporujúcej zneužívanie biomasy na výrobu energie, nevyhnutnosti rešpektovania ekologických limitov a potrebe dôslednej regionálnej koordinácie energetiky.

Pilotné projekty

Naše skúsenosti z prípravy a realizácie rôznych pilotných projektov a zámerov rešpektujúcich zásady inteligentnej energetiky sme začiatkom roka 2017 využili pri príprave návrhu tvorby pracovných príležitostí prostredníctvom rozvoja lokálnej energetiky pre obec Spišský Hrhov a v novembri 2017 sme ich v našom sídle na Ponickéj Hute predstavili aj delegácii zástupcov viacerých partnerských organizácií Priateľov Zeme.

Priebežne počas celého roka sme podporovali prípravu zámerov energeticky úsporných a svojpomocne realizovateľných sanitačných systémov s vegetačnými čistiarnami odpadových vôd v obciach Rakytník, Radnovce, Čakov a Hostice v okrese Rimavská Sobota. Podieľali sme sa na vypracovaní odbornej štúdie o týchto pilotných zámeroch na podnet ministra životného prostredia (<http://www.cerogema.sk/analyza-kcov>). Úspešná oponentúra štúdie by mala nielen ukončiť dlhodobé blokovanie prírodných systémov čistenia odpadových vôd zo strany ministerstva, ale aj uvoľniť finančné stimuly na realizáciu pilotných projektov.

V decembri 2017 sme začali spolupracovať s odbornou skupinou Nadácie Aevis na príprave konceptu ochrany a udržateľného ekonomického využitia prírodných a kultúrnych hodnôt v Národnom parku Poloniny. Našou úlohou bolo sformulovať inovatívne riešenia v rozvoji vodárenskej infraštruktúry, verejnej dopravy a lokálnej energetiky na území 11 obcí (spolu 4 700 obyvateľov) tak, aby boli využiteľné aj v iných vidieckych regiónoch s podobnými prírodnými podmienkami.

Regulácia využívania obnoviteľných zdrojov

V druhej polovici roka 2017 sme sa snažili v praxi uplatňovať finálne kritériá udržateľnosti energetickeho využívania dreva na Slovensku, ktoré sme predtým pomáhali presadiť ako podmienku pre financovanie bioenergetických projektov z fondov EÚ.

S tímom vládneho splnomocnenca pre podporu NRO sme spolupracovali pri optimalizácii niektorých bioenergetických zámerov. Pripravili sme napríklad podklady pre revíziu očividne predimenzovaného zámeru produkcie drevnej štiepky v okrese Veľký Krtíš a jeho podmienenie serióznou kvantifikáciou lesnej a poľnohospodárskej biomasy na udržateľné energetické využitie.

Energetika vo verejných financiách

V súlade so schválenou úpravou programovej orientácie sme v roku 2017 sústredili pozornosť na ukončenie závislosti hornej Nitry od podzemnej ťažby hnedého uhlia. Podali sme sťažnosť Európskej komisii na postup slovenských orgánov v prípade tzv. „prevádzkového pokusu“, ktorý umožnil ťažobnej firme 4 mesiace viac ako desaťnásobne prekračovať emisné limity.

Európskej komisii a Ministerstvu životného prostredia sme podali podnety proti posudzovaniu vplyvov zámeru 12. ťažobného poľa v Novákoch na životné prostredie. Takéto rozšírenie uhoľného programu po roku 2023 by malo výrazný negatívny vplyv na verejné financie a predstavovalo by asi 5 percent celkových emisií skleníkových plynov Slovenska. Náš postup sme od začiatku zverejňovali. Dosiahli sme rozšírenie rozsahu hodnotenia vplyvov tohto zámeru vrátane posudzovania jeho cezhraničných vplyvov na životné prostredie.

V septembri 2017 sme pripravili podklad pre okrúhly stôl o potrebe ekonomickej transformácie regiónu hornej Nitry s účasťou Európskej komisie, samospráv, miestnych firiem a mimovládnych organizácií, ktorý zorganizovala primátorka Prievidze. Tento a ďalšie materiály o situácii na hornej Nitre sme posielali vládny predstaviteľom aj Spoločnému výskumnému centru Európskej komisie, ktoré vypracovalo štúdiu o prechode hornej Nitry zo závislosti od ťažby uhlia ako pilotného programu platformy Európskej komisie pre transformujúce sa uhoľné regióny.

Zorganizovali sme dva medzinárodné semináre zamerané na politicko-ekonomické mapovanie prechodu Slovenska na udržateľnú energetiku a predstavenie energetickej transformácie v Nemecku.

Iné aktivity

V rámci siete CEE Bankwatch Network sme spolupracovali na príprave štúdie o uplatňovaní princípu partnerstva pri využívaní fondov EÚ. Opakovane sme upozorňovali na problematický dopravný projekt obchvatu Bratislavy D4/R7.

Zúčastňovali sme sa podujatí o cieľoch udržateľného rozvoja v rámci Agendy 2030 (program prijatý členskými štátmi OSN v roku 2015 obsahujúci záväzky reagujúce na zmenu klímy, chudobu, rastúce ekonomické a sociálne nerovnosti a ďalšie globálne problémy). Spracovali sme aj podklady pre pripravovanú stratégiu environmentálnej politiky SR do roku 2030 v oblastiach zmeny klímy a energetiky.

Interný rozvoj

V roku 2017 sme pokračovali v realizácii interného plánu programovej, technickej, organizačnej a ekonomickej obnovy.

Všetky aktivity, ktoré si vyžadovali zvýšené personálne a finančné krytie, sme sústredili na stanovené priority tak, aby boli vzájomne synergické. Naše partnerské organizácie sme oboznámili s programovou orientáciou na udržateľnú energetiku. Obmedzili sme účasť na konferenciách, mediálnu činnosť a aktivity mimo programovej štruktúry.

Podarilo sa nám minimalizovať prevádzkové náklady. Napríklad, upravili sme zmluvné vzťahy s poskytovateľom telekomunikačných služieb. Vďaka nášmu členovi Jánovi Vozárovi a ďalším sympatizantom sme s minimálnymi nákladmi obnovili technické vybavenie (počítače, vnútorná sieť, telekomunikačné zariadenia) a využili sme zľavy na softvér poskytované pre mimovládne organizácie.

Maximálne sme využívali svojpomoc a dobrovoľnícku činnosť. Pripravovali sme sa aj na prijatie zahraničného dobrovoľníka v rámci programu European Voluntary Service, naša žiadosť však nebola schválená.

Vďaka výberu členských príspevkov, finančných a nefinančných darov, pomoci dobrovoľníkov a minimalizácii nákladov sme roku 2017 vyrovnali finančné a administratívne resty organizácie vrátane podlžností voči našim kľúčovým medzinárodným partnerom Friends of the Earth International a Friends of the Earth Europe.

S Nadáciou pre deti Slovenska, Centrom pre filantropiu a Asociáciou komunitných nadácií Slovenska sme vytvorili konzorcium, ktoré sa v roku 2017 uchádzalo o správu viacročného grantového programu Active Citizens Fund v rámci Nórskeho finančného mechanizmu. Naš spoločný program s názvom Nádej v čase neistoty obsahoval aj samostatný podprogram zameraný na podporu aktivít v najmenej rozvinutých okresoch Slovenska, ktorý mala riadiť naša organizácia. Realizácia tohto podprogramu by nám umožnila nielen zväčšiť personál, ale aj znásobiť vplyv v cieľových regiónoch. Program konzorcia však nakoniec nebol úspešný.

Sfunkčnili sme rekonštruovaný interiér sídla na Ponickéj Hute. K dispozícii sú dve kancelárie a jedna spoločná stretávacia miestnosť, všetky so zaizolovanými oknami, novým úsporným osvetlením, hlinenými omietkami a ošetrovanou drevenou podlahou. Technické priestory (vodomernú šachtu, pivnicu a kúpeľňu) sme ochránili pred poškodením mrazmi v zime.

Vytvorili sme finančné a personálne podmienky na systematickú podporu znižovania závislosti hornej Nitry od ťažby hnedého uhlia. Naš výkonný tím sa koncom roka rozšíril o Lenku Ilčíkovú, ktorá bude pracovať v novej regionálnej kancelárii v Prievidzi.

Personálne zloženie (k 31.12.2017)

Správna rada	Magdaléna Grambličková (predsedkyňa) Irena Jenčová Martina Paulíková
Výkonný tím	Juraj Zamkovský (výkonný riaditeľ, vedúci programu Udržateľná energetika) Juraj Melichár (koordinátor CEE Bankwatch Network na Slovensku) Lenka Ilčíková (transformácia hornej Nitry) Michaela Farkašovská (administratíva) Zdenka Tesárová (účtovníctvo)
Riadni členovia	23 (s hlasovacím právom)
Rada patrónov	Zuzana Kusá Eugen Gindl

Finančná správa

Príjmy (2017)	EUR	Podiel
Grantové príjmy	12 212,70	53,0%
Z toho: CEE Bankwatch Network	2 581,94	21,1%
BWN - Energiewende	6 347,00	52,0%
BWN – Counter Balance	983,76	8,1%
E3G	2 300,00	18,8%
Príjmy z vlastnej činnosti	600,00	2,6%
Dary a príjmy z 2% z dane	2 267,51	9,8%
Členské	399,96	1,7%
Iné príjmy	1 054,40	4,6%
Zostatok z roku 2016	6 519,09	28,3%
Príjmy spolu	23 053,66	100,0%

Výdavky (2017)	EUR	Podiel
Mzdy a odmeny	202,10	1,0%
Režijné náklady	2 900,92	14,2%
Cestovné náklady	122,60	0,6%
Spotrebný materiál	307,37	1,5%
Služby	12 882,98	63,0%
Zariadenie a vybavenie	476,70	2,3%
Členské príspevky do FoEE	169,17	0,8%
Dane a administratívne poplatky	1 607,78	7,8%
Pôžičky - vrátenie	1 800,00	8,8%
Výdavky spolu	20 469,62	100,0%

Kontakt: Priatelia Zeme-CEPA, Námestie Pod krížom 65, 976 33 Poniky – Ponická Huta
Tel: 048 4193 718, 0908 902 257
E-mail: cepa@priateliazeme.sk
Web: cepa.priateliazeme.sk, www.energoportal.org